

УДК 94 (9/4)
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2022.154-155.5>

Н. Кузіна, канд. іст. наук, доц.
ORCID: 0000-0002-5407-7236
e-mail: kuzina@knu.ua,
Л. Іваницька, канд. іст. наук, доц.
ORCID: 0000-0002-7325-1949
e-mail: ivanyska@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В СУЧАСНІЙ ТУРИСТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Досліджується історико-культурна спадщина української діаспори та її роль у сучасній туристичній практиці. Засновуючись на аналізі документальних джерел, архівних матеріалів та наукових студій, розглядається вплив української діаспори на розвиток туризму, зокрема через збереження та презентацію культурних, історичних та архітектурних пам'яток. Висвітлюються основні напрями туристичної активності української діаспори, включаючи організацію культурних заходів.

Ключові слова: діаспора, українська діаспора, історико-культурна спадщина української діаспори, громадське життя, національна ідентичність.

Постановка проблеми. Актуальність всебічного дослідження туризму обумовлена його значенням як однієї з найбільш активних форм спілкування людей, що сприяє встановленню і розширенню культурних зв'язків. На початку нового тисячоліття дослідники різних напрямів усе частіше звертаються до проблем вивчення, розуміння традиційного досвіду людського життя на землі, збереження культурної спадщини, її розвитку в різних умовах та в різні періоди історії.

Аналіз джерел і літератури. Аналіз наукових праць приводить до висновку, що основна увага в дослідженнях приділяється здебільшого питанням економіки, територіального розміщення, організації та функціонування об'єктів туризму, в той час, як зі зростанням духовних потреб особливого значення набуває відродження, розвиток і використання історико-культурної спадщини. Новий період дослідження даної проблеми розпочався в сучасній українській історіографії з проголошенням незалежності.

Насамперед, в академічних дослідженнях було обґрунтоване поняття українська діаспора та історико-культурна спадщина української діаспори. Частково проаналізована преса переміщених осіб у дослідженні І. Тюрменко, зокрема на основі Українського бюлетеня інформації, з особового архіву бл. п. о. Т. Міненка (Вінніпег).

Постановка завдання. Мета статті – осмислити та об'єктивно оцінити роль культурної спадщини України у процесах консолідації вітчизняної та європейської спільноти.

Виклад основного матеріалу. Культурна спадщина, яка складається з нерухомих пам'яток історії та культури, предметно акумулює пам'ять народів. Культуру не обмежують державні кордони, багато її проявів мають загальний характер, тому завдання збереження пам'яток за значенням можна віднести до глобальних проблем людства. При вивченні курсу "Історико-культурна спадщина української діаспори" відзначається, що до пам'яток історії, які складають певну частку в культурній спадщині кожної з країн, відносяться будинки, споруди, пам'ятні місця, місця поховань із встановленими на них меморіальними комплексами, історичні ансамблі. Нерухомі пам'ятки історії та культури української діаспори представляють для туристичної діяльності велику цінність, зважаючи на те, що вони надають

історичним подіям конкретики, є зв'язком між минулим і майбутнім й створюють можливість сьгоднішнім поколінням з абстрактного розуміння історичних подій уявити життя й діяльність попередників в їх культурно-історичному середовищі.

За сучасними етнологічними теоріями всі українці та особи українського походження складають український етнос, хоча кожній із його складових притаманний різний ступінь етнічної самосвідомості. Науковці користуються для визначення цього феномена такими термінами: "зарубіжні українці" (з конкретизацією країни, наприклад, американські українці тощо); "особи (громадяни) українського походження" (наприклад, американці українського походження); "українці в країні проживання" (в Молдові); "вихідці з України та їх нащадки" (в першому випадку йдеться про тих, хто народився в Україні; в другому – про тих, хто народився в країні проживання чи емігрував туди з третьої країни, але не народжений в Україні) [2, с. 432].

Пам'ятки, пов'язані з життям та діяльністю видатних діячів української історії та культури, місця їх поховання знаходяться в багатьох країнах світу. Крім того, твори архітекторів, скульпторів прикрашають площі, вулиці, парки в країнах близького та далекого зарубіжжя. Українська спадщина, яка знаходиться за межами держави, пов'язана з перебуванням представників політичної еліти, видатних діячів науки, учасників громадсько-політичних рухів, відомих письменників, митців, які народилися і певний час мешкали в Україні. Культурна спадщина української діаспори настільки своєрідна та різна, що не підлягає ординарному порівнянню. На думку К. А. Поливач, оцінювати спадщину для рекреаційних та туристських потреб можна за допомогою двох основних методів: 1) ранжування культурних комплексів за їхнім місцем у світовій та вітчизняній культурі, що здійснюється експертним шляхом установлення об'єктів світового, національного, обласного й місцевого значення; 2) за часом, необхідним і достатнім для огляду визначних пам'яток, що дає змогу порівнювати різні території за перспективністю історико-культурного потенціалу для туризму [3, с. 48].

На нашу думку, для туризму, заснованому на переважному використанні історико-культурної спадщини української діаспори, можливо також застосувати загальну класифікацію видів туризму. Зокрема, етнографіч-

ні об'єкти, що містять інформацію про етнічні прояви традиційно-побутової культури за умови їх використання для виробництва туристських послуг і задоволення потреби в екскурсійному туризмі – етнографічні музеї, скансени, етнічні ансамблі, етнографічні ансамблі, народні промисли та ремесла. Досвід створення та функціонування скансенів, зокрема в Канаді – музей "Село української культурної спадщини" в м. Едмонтон, свідчить про їхню значну роль у збереженні та популяризації культурної спадщини, а також у розвитку туризму. Скансени в діаспорі – це база для проведення релігійних свят, фестивалів, виставок, що сприяє збереженню ідентичності українців за кордоном. Важливою складовою спадщини української діаспори є культурологічний туризм – відвідування та участь у стародавніх традиційних або сучасних культурних заходах чи подіях. Однією з форм даного виду туризму є етнічний фольклорний фестиваль.

Зокрема, Р. Б. Климаш виділяє три основні типи фестивалів: 1) закритий фестиваль для членів етнічної громади; 2) фестиваль, присвячений одній культурі, проте його влаштовує вся громада (Канадський Національний український фестиваль (Дофін, провінція Манітоба); 3) поліетнічний фольклорний фестиваль (Національний фольклорний фестиваль (США). Автор підкреслює роль фестивалів для туризму: "Перший Український фестиваль у Дофіні 1966 року мав шалений, хоча й дещо несподіваний успіх... В 1968 р. приблизне число відвідувачів українського фестивалю сягнуло 35 тисяч – неабияка цифра для містечка з населенням 8 тисяч". Варто погодитись з висновком автора: український фестиваль – це унікальне поєднання старого й нового, обрядова та катарсична подія, що не лише стимулює слабку місцеву економіку, не лише розважає людей на відпочинку, але й – що значно важливіше – вирішує важливу проблему етнічного виживання у новому світі, бо творить себе на руїнах іммігрантської фольклорної спадщини, спрямовує минуле на майбутнє й підвищує соціально-культурний статус етнічної меншини, яка з успіхом залучає власну етнічну ідентичність задля потреб широкого загалу [4, с. 116-127].

Характерною ознакою історико-культурної спадщини української діаспори є музейний туризм. Наприклад, у США українські музеї проводять на високому науковому рівні різну за формами та методами музейницьку роботу зі збирання і збереження традиційних духовно-мистецьких цінностей, створених українським народом, їх пропагандою в усьому світі.

Важлива роль у збереженні історико-культурної спадщини українців у США належить Українському музею в Нью-Йорку. Діяльність українських музеїв у США підтримується Українською церквою, Науковим Товариством імені Тараса Шевченка, Українською Вільною Академією Наук, численними громадськими організаціями. Безперечна роль релігійних центрів діаспори у розвитку духовно-культурного життя українців. Наприклад, символом об'єднання українців стала ідея збудування Музею церкви-пам'ятника св. Андрія Первозванного (архітектор Ю. Кодак-Васильченко) в Бауд-Бруку як складової частини цілісного історико-освітнього комплексу Української православної церкви США. В його організації велика заслуга митрополита Іоанна Теодоровича і св. Патріарха Київського і всієї України Мстислава. Вони запроєктували та здійснили задум реставрації давніх будівель

на закупленій землі та будівництво приміщень для консисторії, бібліотеки, окремих залів для Українського культурного центру. Декорував її уподібно до візантійського стилю Петро Холодний (молодший).

Ікони П. Холодного в церкві – це унікальні пам'ятки нового сучасного стилю української іконографії, подібність яким важко знайти в релігійному мистецтві [5, с. 286]. Розвитку релігійного туризму в діаспорі сприяють методи діяльності церков різних конфесій: організація громад при церквах з широкими культурними програмами: хоровим співом, відзначенням свят, грою на народних музичних інструментах, гуртками вишивання й інших мистецьких ремесел, постановкою вистав; організацією недільних шкіл, де вивчають українську мову, літературу, історію; збиранням творів народного і професійного мистецтва, оригінальних і рідкісних речей народного побуту, мистецьких довершених предметів культури і створення на цій основі мистецьких та етнографічних збірок і музеїв при церквах; впливом церкви на побутову культуру поселенців, підтримання моралі й етики на рівні євангельських вимог, застереження від сприйняття звичаїв та обрядів, що суперечили усталеним нормам співжиття і національної психології [6, с. 17].

Висновки. Підсумовуючи, потрібно визнати, що глобалізований світ відкрив нові можливості для взаємодії різних культур, просування національних культурних спадщин та культурної продукції через використання сучасних інформаційних технологій. На національний ґрунт сучасної культури прищеплюються загальносвітові досягнення, без яких загалом не могла б національна модернізація. В Україні в останні роки реалізуються різноманітні проекти, спрямовані на розвиток міжкультурного діалогу, збереження матеріальної та нематеріальної культурної спадщини, підтримку народної творчості, культурного туризму. [7, с. 47]. У даному процесі репрезентувати країну світовому співтовариству допомагає також багата історико-культурна спадщина української діаспори, як частина загальносвітового культурного простору.

Список використаних джерел

1. Донцов О. О., Трюхан М. О. Історико-культурна спадщина – чинник структурних змін та розвитку туристичної галузі // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. – 2009. – Вип. 10. – С. 76–80.
2. Історія України: нове бачення. Навч. посіб. / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін.; під ред. В. А. Смолія. – К.: "Альтернативи", 2000. – 464 с.
3. Поливач К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / Наук. ред. Руденко Л. Г. – К.: Інститут географії НАН України, 2012. – 208 с.
4. Климаш Р.-Б. Українська народна культура в канадських преріях / Роберт-Богдан Климаш. – 2-ге вид. – К.: Дуліби, 2013. – 322 с.
5. Захарчук-Чугай Р. В., Є. А. Антонович. Українське народне декоративне мистецтво: навч. посіб. – К.: Знання, 2012. – 342 с.
6. Степовик Д. Церква і культура в Україні та в українській діаспорі: історія і сучасність // Україна в сучасному світі: матеріали наук. конф. Респ. асоц. українознавців, Київ, 15-16 черв. 1990 р. / Є. Сверстюк та ін.; Респ. асоц. українознавців. – К., 1990. – 103 с.
7. Матлай Л. С. Історико-культурна спадщина України у цивілізаційному діалозі // Historical and cultural studies. – 2014. – Vol. 1, Num. 1. – С. 45–48. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hcs_2014_1_1_11

References

1. Dontsov O.O., Tryukhan M.O. Historical and cultural heritage – a factor of structural changes and development of the tourism industry // Problems of continuous geographical education and cartography. – 2009. – Issue 10. – pp. 76–80.
2. History of Ukraine: a new vision. Study guide / V. F. Verstyuk, O. V. Garan, O. I. Gurzhii, etc.; under the editorship V. A. Smoliya. – K., "Alternatives", 2000. – 464 p.

3. Polyvach K. A. Cultural heritage and its influence on the development of the regions of Ukraine / Nauk. ed. L. G. Rudenko – K.: Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2012. – 208 p.

4. Klymash R.-B. Ukrainian folk culture in the Canadian prairies / Robert-Bohdan Klymash. – 2nd edition. – K.: Duliiby, 2013. – 322 p.

5. R. V. Zakharchuk-Chugai, E. A. Antonovych. Ukrainian folk decorative art: teaching manual. – K.: Znannia, 2012. – 342 p.

6. Stepovyk D. Church and culture in Ukraine and in the Ukrainian diaspora: history and modernity // Ukraine in the modern world: scientific

materials. conf. Rep. assoc. of Ukrainian scholars, Kyiv, June 15-16, 1990 / E. Sverstyuk and others; Rep. assoc. Ukrainian scholars. – K., 1990. – 103 p.

7. Matlai L. S. Historical and cultural heritage of Ukraine in civilizational dialogue // Historical and cultural studies. – 2014. – Vol. 1, Num. 1. – pp. 45-48. – [Electronic resource]. – Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hcs_2014_1_1_11

Надійшла до редколегії 15.12.22

**N. Kuzina, PhD (Hist.), Assoc. Prof.,
L. Ivanytska, PhD (Hist.), Assoc. Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine**

HISTORICAL AND CULTURAL HERITAGE OF THE UKRAINIAN DIASPORA IN MODERN TOURISM PRACTICE

The article explores the historical and cultural heritage of the Ukrainian diaspora and its significance in contemporary tourism practices. It analyzes the various aspects of the diaspora's heritage, including the organization of cultural events, preservation of traditions and customs, and the role of Ukrainian communities abroad in promoting Ukrainian culture. The article also examines the impact of the diaspora's heritage on tourism, highlighting its potential for attracting tourists interested in exploring Ukrainian history and culture. Overall, the article emphasizes the importance of the Ukrainian diaspora's heritage in enhancing tourism experiences and fostering cultural exchange.

Keywords: diaspora, Ukrainian diaspora, historical and cultural heritage of the Ukrainian diaspora, public life, national identity.